

การจับและการใช้คันชักไวโอลินเบื้องต้น

ชลัฐ ลิมปิสิริ¹

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายการจับและการใช้คันชักไวโอลินเพื่อสร้างเสียงที่มีคุณภาพ คันชักวิวัฒนาการจากลักษณะโค้งคล้ายคันธนูมาเป็นลักษณะตรงมากขึ้น การจับคันชักที่นิยมในปัจจุบันได้แก่การจับคันชักแบบรัสเซีย เยอรมัน และฝรั่งเศส บทความนี้ยังกล่าวถึงความสำคัญของการผ่อนคลายกล้ามเนื้อและนิ้ว อันเป็นหัวใจหลักของการผลิตเสียงที่ดี

คำสำคัญ : คันชัก, ไวโอลิน, การจับคันชัก

Abstract

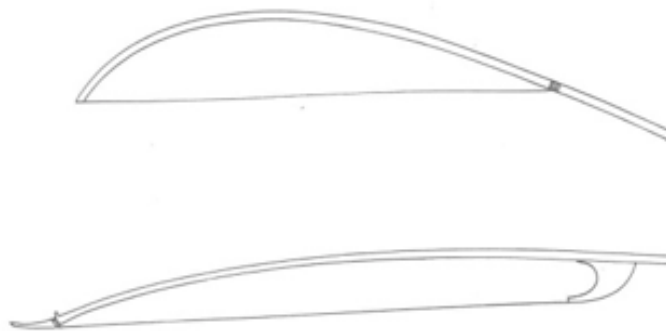
The article describes the proper violin bow hold to produce good tone quality. Violin bow has developed from a hunting bow shape of the early time to a more straight shape of today. The most popular methods of hold are the Russian, German, and the Franco Belgian holds. The article also emphasizes on hand/finger muscle relaxation, which is the key to a good sound production.

Keywords: bow, violin, bow hold

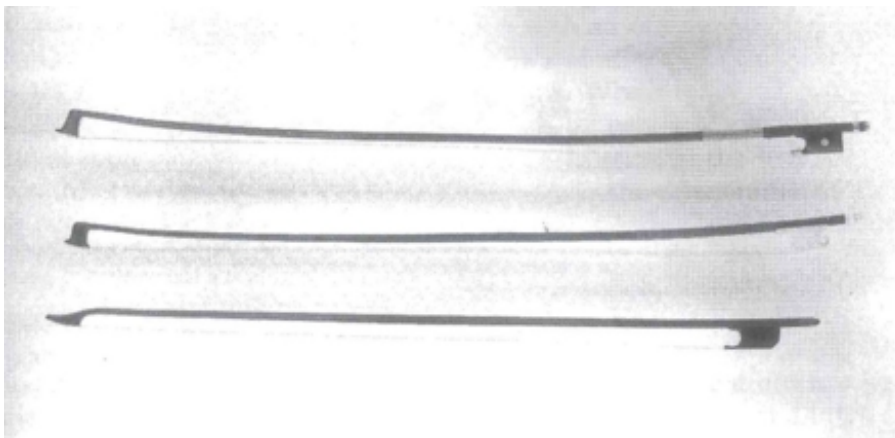
เสียงที่ดีเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งในการเล่นดนตรี โดยเสียงที่ดีเกิดจากกระบวนการผลิตเสียงที่มีคุณภาพ ซึ่งทุกๆ เครื่องดนตรีมีกระบวนการผลิตเสียงที่แตกต่างกัน สำหรับไวโอลิน เป็นเครื่องดนตรีในตระกูลเครื่องสายที่มีต้นกำเนิดเสียงมาจากการสั่นสะเทือนของสายโดยมีคันชัก (Bow) เป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตเสียง

เนื่องจากไวโอลินเป็นเครื่องดนตรีที่มีวิวัฒนาการยาวนาน คันชักจึงเป็นสิ่งสำคัญอีกอย่างที่มีวิวัฒนาการไปพร้อมๆ กับไวโอลิน ซึ่งในสมัยก่อนไม่ได้มีลักษณะเหมือนกับคันชักในปัจจุบัน คันชักในยุคกลาง (Medieval) และยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) คันชักจะมีลักษณะโค้งคล้ายคันธนู ไม่มีแรง หางมาอ่อน ไม่ตึงเหมือนในปัจจุบัน ซึ่งทำให้เสียงไม่ดัง ไม่มีเพี้ยน (Tension) ต่อมาในยุคบาโรก (Baroque) และยุคคลาสสิก (Classical) มีการพัฒนาคันชักให้มีลักษณะตรงมากขึ้น เพื่อเพิ่มแรง และเพี้ยนของไม้ หลังจากนั้นได้พัฒนามาเรื่อยๆ โดยเครเมอร์ (Cramer, 1746-1799) เป็นคนสุดท้ายที่พัฒนาคันชักให้มีลักษณะที่ใช้ในปัจจุบัน ด้วยการทำให้ไม้งอเข้าหาหางมาเพื่อเพิ่มแรง และเพี้ยนของไม้

¹ นักศึกษาหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต; 083.828.8884; chalatlimpisiri@gmail.com

ภาพที่ 1. คันชักในสมัยยุคกลาง (บน) และยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (ล่าง) (Stowell, 1992: 24)

ภาพที่ 2. วิวัฒนาการของคันชักช่วงยุคบาโรกถึงแบบปัจจุบัน (จากล่างขึ้นบน) (Stowell, 1992: 25)

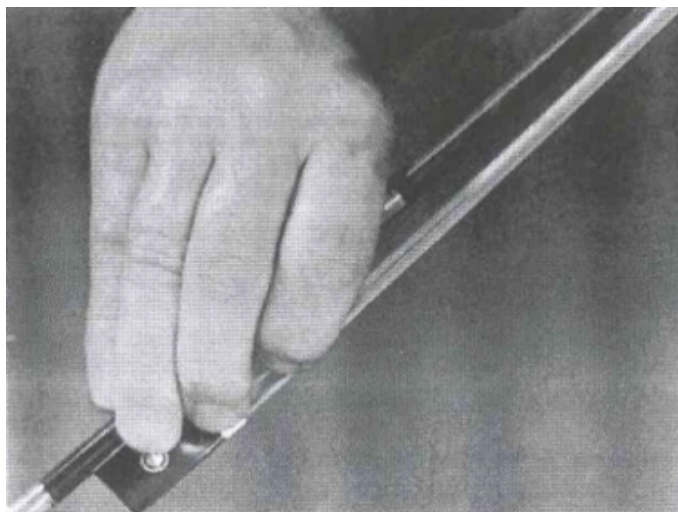
ในสมัยก่อนจะจับในลักษณะสูงจากโคนคันชัก (Frog) แต่ปัจจุบันจะจับที่โคนคันชักเพื่อให้มีน้ำหนักมากขึ้น และมีพื้นที่ในการใช้หางมากขึ้น การจับคันชักที่ถูกต้องนอกจากทำให้เสียงดี มีคุณภาพแล้ว ยังทำให้เล่นเทคนิคต่างๆ ได้ง่ายขึ้น ไม่ปวดกล้ามเนื้อ ซึ่งมีอยู่ 3 แบบที่นิยมใช้กันคือ รัสเซีย (The Russian), เยอรมัน (The German) และฝรั่งเศส-เบลเยียม (The Franco Belgian)

การจับคันชักแบบรัสเซีย

1. นิ้วโป้งวางไว้สุดกับโคนคันชัก ซึ่งอยู่ในตำแหน่งเดียวกับนิ้วกลาง โดยจะวางไว้ในลักษณะโค้ง และไม่เกร็ง เพียงสัมผัสไว้กับตัวคันชักเท่านั้น
2. นิ้วชี้ วางข้อนิ้วที่ 3 จากปลายนิ้วไว้กับคันชัก
3. นิ้วกลาง วางเรียงกับนิ้วชี้
4. นิ้วนาง วางเรียงกับนิ้วกลาง

5. นิ้วก้อย วางเรียงกับนิ้วนาง โดยมีลักษณะเหยียดตึงและไขปลายนิ้วแต่ละอยู่บนไม้คั่นชัก

ลักษณะมือจะโน้มมือไปข้างหน้า ข้อมือยกสูงเพื่อให้ นิ้วก้อยเหยียดตึง และรับน้ำหนักของคั่นชักไว้

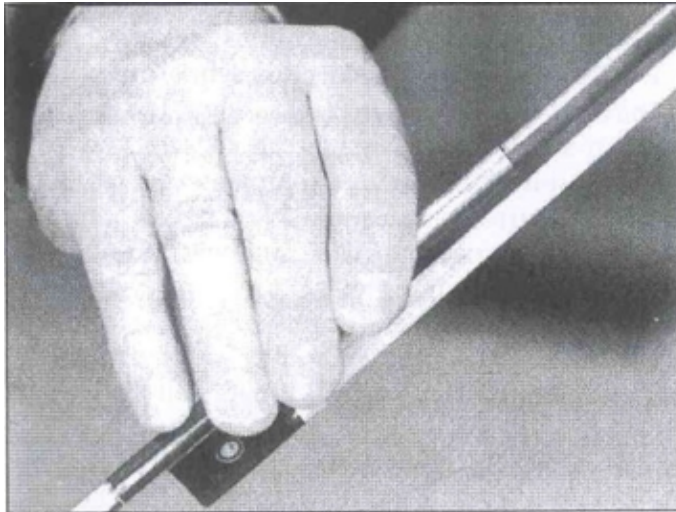

ภาพที่ 3. การจับคั่นชักแบบรัชเชียน (Lamb and Cook, 2002: 70)

การจับคั่นชักแบบเยอรมัน

1. นิ้วโป้ง วางไว้สุดกับโคนคั่นชัก ซึ่งอยู่ในตำแหน่งเดียวกับนิ้วกลาง โดยจะวางไว้ในลักษณะโค้ง และไม่เกร็ง เพียงสัมผัสไว้กับตัวคั่นชักเท่านั้น
2. นิ้วชี้ วางอยู่บนคั่นชักด้วยข้อที่ 1 และวางในลักษณะแบนราบกับคั่นชัก
3. นิ้วกลาง วางเรียงติดกับนิ้วชี้
4. นีวนาง วางเรียงติดกับนิ้วกลาง
5. นิ้วก้อย วางเรียงกับนิ้วนาง ไขปลายนิ้วแต่ละอยู่บนไม้คั่นชัก

ลักษณะมือไม่โน้มไปข้างหน้า นิ้วไม่เหยียดตึง ข้อมืออยู่ต่ำไม่ยกสูง

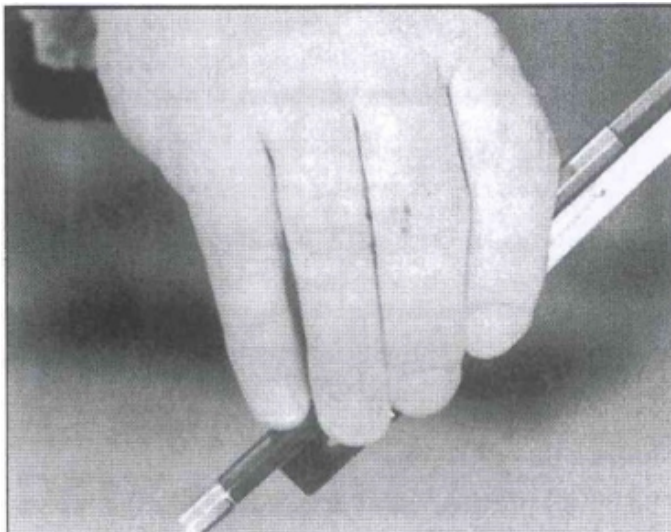

ภาพที่ 4. รูปแบบเซอร์มอน จะมีลักษณะตรงกันข้ามการจับแบบรัชเชียน (Lamb and Cook, 2002: 70)

การจับคันชักแบบฟรังโก เบลเจียน

1. นิ้วโป้ง วางไว้สุดกับโคนคันชัก ซึ่งอยู่ในตำแหน่งเดียวกับนิ้วกลาง โดยจะวางไว้ในลักษณะโค้ง และไม่เกร็ง เพียงสัมผัสไว้กับตัวคันชักเท่านั้น
2. นิ้วชี้ วางข้อนิ้วที่ 2 ไว้บนคันชัก ราบไปกับไม้คันชัก ไม่เหยียดนิ้ว
3. นิ้วกลาง วางเรียงกับนิ้วชี้
4. นีวนาง วางเรียงกับนิ้วกลาง
5. นิ้วก้อย วางเรียงกับนีวนาง ไขปลายนิ้วและอยู่บนไม้คันชัก โค้งงอไม่เหยียดตึง

มือจะมีลักษณะแบนราบไปกับคันชัก ไม่ยกข้อมือสูง นิ้วไม่เหยียดตึง

ภาพที่ 5. รูปแบบพริ้งโกเบลเจียน เป็นลักษณะผสมผสานระหว่างการจับแบบรัชเชียน และเยอรมัน (Lamb and Cook, 2002: 70)

ในทุกรูปแบบมีข้อดีอยู่ในตัว ขึ้นอยู่กับผู้เล่น แต่มีสิ่งที่สำคัญอยู่สิ่งหนึ่ง ซึ่งขาดไม่ได้ในการจับคันชักคือ ความผ่อนคลายของกล้ามเนื้อมือ และนิ้ว อันเป็นหัวใจหลักของการผลิตเสียงที่ดี การเล่นเทคนิคต่างๆ รวมไปถึง การพัฒนาในขั้นต่อไป

ในการฝึกซ้อมขั้นเริ่มต้น ผู้ปฏิบัติอาจใช้วิธีการจับข้างคันทับปากกาหรือดินสอก่อนเพื่อความผ่อนคลายของกล้ามเนื้อและเรียนรู้สัมผัสที่นิ้วก่อนจับคันชักจริง หลังจากนั้นควรฝึกปรือมือ นิ้ว ด้วยแบบฝึกหัดต่างๆ ดังนี้

1. การเลื่อนมือบนคันชัก จับคันชักในรูปมือที่ถูกต้อง ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ย่นมือไว้ข้างหน้าขนานกับลำตัว งอแขน เล็กน้อย ให้คันชักชี้ขึ้น หลังจากนั้นให้ค่อยๆ เลื่อนรูปมือขึ้นไปทาบปลายคันชักและเลื่อนลงกลับมาที่โคนคันชักด้วยนิ้วเท่านั้น

2. การหมุนคันชัก จับคันชักในรูปมือที่ถูกต้อง ผ่อนคลาย ย่นมือไว้ข้างหน้าขนานกับลำตัว งอแขนเล็กน้อย ให้คันชักชี้ขึ้น หลังจากนั้นควมคุมให้คันชักหมุนเป็นวงกลม โดยไม่ให้มือ ข้อมือหรือแขนขยับ ใช้เพียงนิ้วมือเท่านั้น

3. การนอนและตั้งคันชัก จับคันชักในรูปมือที่ถูกต้อง ผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ย่นมือไว้ข้างหน้าขนานกับลำตัว งอแขนเล็กน้อย ให้คันชักชี้ขึ้น หลังจากนั้นค่อยๆ เปลี่ยนระดับคันชักลงมาจนกระทั่งขนานกับพื้น และค่อยๆ เปลี่ยนระดับกลับไปที่ตั้งกับพื้นใหม่ โดยไม่ให้มือ ข้อมือ หรือแขนขยับ ใช้เพียงนิ้วมือเท่านั้น

4. การเลื่อนมือบนคันชักและหมุนคันชักในแนวนอนขนานกับพื้น เมื่อฝึกการเลื่อนมือและการหมุนจนชำนาญ ควรเพิ่มการฝึกการเลื่อนมือและการหมุนคันชักในรูปแบบเดิมแต่เปลี่ยนจากการตั้งคันชักขึ้นเป็นการจับคันชักให้ขนานกับพื้น

การฝึกซ้อมจับคันชักที่ดีที่สุดนั้น ให้ซ้อมซ้ำเพื่อการผ่อนคลายกล้ามเนื้อและเรียนรู้การเคลื่อนไหวของการกล้ามเนื้อ การทำซ้ำๆ บ่อยๆ ให้เกิดความเข้าใจ ความชำนาญและเกิดผลลัพธ์ที่ดีในระยะยาวก่อนจะไปสู่ขั้นตอนต่อไปคือ การสีซึ่งเป็นวิธีหลักในการสร้างเสียงของไวโอลินโดยมีข้อควรรู้เบื้องต้นเพื่อการสร้างเสียงที่ดีและมีคุณภาพดังนี้

1. ทิศทางของคันชัก (Bow Direction) หมายถึง การเล่นในแนวนอน ขนานกับหย่อง (Bridge) ในขณะสีคันชักลง-ขึ้น
2. ส่วนของคันชัก (Part of bow) หมายถึง ส่วนของคันชักแบ่งโดยพื้นฐานได้ 3 ส่วน คือ โคนคันชัก (Lower half) กลางคันชัก (Middle of bow) และปลายคันชัก (Upper half) ซึ่งจะมีน้ำหนักแตกต่างกันออกไป ส่วนโคนคันชักจะมีน้ำหนักมาก และดัง ส่วนปลายคันชัคน้ำหนักจะน้อย และเบา
3. ความเร็วของคันชัก (Speed of bow) หมายถึง ความเร็วในการสีของคันชัก โดยเลือกให้เหมาะสมกับแรง-น้ำหนักที่ใช้ และตำแหน่งของคันชักบนสาย
4. แรง-น้ำหนัก (Pressure-Weight) หมายถึง แรงจากแขนที่วางไปบนสาย ซึ่งแรง-น้ำหนักนั้นจะมาจากส่วนไหล่และแขน
5. ตำแหน่งของคันชักบนสาย (Contact on the string) หมายถึง จุดสัมผัสระหว่างหย่อง และแผงนิ้ว (Finger board) แต่ละจุดสัมผัสนี้ให้เสียงที่แตกต่างกัน ในจุดสัมผัสที่ใกล้หย่องจะให้เสียงที่ดัง และเข้ม จุดสัมผัสที่ใกล้แผงนิ้วจะให้เสียงที่บางลงตามช่วงสาย
6. จำนวนหางม้าที่สัมผัสสาย (Hair in contact with the string) หมายถึง การใช้คันชักแบบเต็มหน้าหางม้าหรืออีกนัยหนึ่งคือการใช้คันชักแบบตรง ไม่เอียง เพื่อให้หางม้าทั้งหมดสัมผัสกับสายได้มากที่สุด เพื่อให้เสียงดัง และมีน้ำหนัก การเอียงคันชักสีจะให้เสียงที่บาง-เบา ตามจำนวนหางม้าที่สัมผัสกับสาย

ปัจจัยทั้ง 6 นี้ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการผลิตเสียงที่ดี ทุกๆ ปัจจัยนั้นสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ในการฝึกซ้อมการใช้คันชักพื้นฐาน ใช้ปัจจัยข้างต้นนี้ เป็นข้อสังเกตในการฝึกซ้อมด้วยการลากสายเปล่า (Open String) อาจเริ่มด้วยสาย A โดยใช้เครื่องจับจังหวะ (Metronome) ในจังหวะ 60-80 และควรซ้อมหน้ากระจกเพื่อให้เห็นทิศทาง และตำแหน่งของคันชักอย่างชัดเจน ในขณะที่ฝึกซ้อมให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ทิศทางของคันชัก ลากคันชักลง 4 จังหวะ ขึ้น 4 จังหวะ จากโคนคันชักจนถึงปลายคันชัก และทำซ้ำๆ สลับไปมา โดยสังเกตให้คันชักขนานกับหย่องตลอดเวลา
2. ส่วนของคันชัก จากโคนสุดคันชักไปจนถึงปลายคันชัก แบ่งออกเป็น 4 ส่วนเท่าๆ กัน สำหรับเล่น 4 จังหวะต่อ 1 คันชัก เพื่อให้ความเร็วของคันชักเท่ากันเสมอ
3. ความเร็วของคันชัก ใน 4 จังหวะที่ลากนั้น จะต้องเท่ากันเสมอ และรักษาความเร็วให้คงที่
4. แรง-น้ำหนัก ในการฝึกซ้อมควรใช้น้ำหนักเต็ม เพื่อให้ได้คุณภาพเสียงที่ดี โดยให้เหมาะสมกับความเร็วของคันชักที่ลากไป

5. ตำแหน่งของคันชักบนสาย ให้อยู่ตรงกลางระหว่างห้องแฟงนิ้ว ควบคุมอย่าให้คันชักเลื่อนไปตำแหน่งอื่น

6. จำนวนหางม้าที่สัมผัสสาย ให้ใช้เต็มหน้าหางมา หรือหางมาทั้งหมด เพื่อคุณภาพเสียงที่ดี

เมื่อฝึกซ้อมได้ดังนี้แล้ว ผู้ปฏิบัติอาจฝึกซ้อมเพิ่มในสายอื่น G, D, และ E นอกจากนั้นยังมีสายคู่คือ G กับ D, D กับ A, A กับ E ในขณะที่สองสายคู่ควรให้น้ำหนักของทั้ง 2 สาย เท่ากัน ไม่เอียงไปสายใดสายหนึ่งมากเกินไป การฝึกซ้อมต้องอาศัยสมาธิ และคอยสังเกต 6 ปัจจัยนี้อยู่เสมอ การฝึกซ้อมควรทำซ้ำบ่อยๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญต่อไป

สรุป

ในการสร้างเสียงที่ดีในเบื้องต้นนั้น ควรมีความรู้พื้นฐานเรื่องการจับคันชัก และการใช้คันชักอย่างถูกวิธี ซึ่งการจับในแต่ละรูปแบบล้วนต้องคำนึงถึงกลามเนื้อให้ผ่อนคลายอยู่เสมอ เมื่อจับคันชักจนชำนาญแล้ว ก็ควรฝึกการลากสายต่างๆ รวมไปถึง 2 สาย เพื่อฝึกการควบคุมคันชักโดยอาศัยปัจจัยต่างๆ ให้เกิดเสียงที่มีคุณภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดในการฝึกซ้อม

บรรณานุกรม

ฉันทา พันธุ์เจริญ. *พจนานุกรมศัพท์ดุริยางคศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกษกรัต, 2552.

Auer, Leopold. *Violin Playing as I teach It*. New York: Dover Publications, 1980.

Cook, Susan Lamb, and Norman Lamb. *Guide to Teaching Strings*. 7th ed. New York: McGraw-hill, 2002.

Courvoisier, Karl. *The Technique of Violin Playing the Joachim Method*. New York: Dover Publications, 2006.

Mozart, Leopold. *A Treatise on the Fundamental Principles of Violin Playing*. 2nd ed. Translated by Edith Klocker. New York: Oxford University Press, 1951.

Pernecky, Jack M. *Teaching the Fundamentals of Violin Playing*. n.p.: Summer-Birchard, 1998.

Stowell, Robin. *The Cambridge Companion to the Violin*. New York: Cambridge University Press, 1992.